

վարձկան անձնաւորութիւնների հետ....

Լա է բոլորովին բարձր ուսում ստացածներ չունենանք, քան թէ այնպիսիներ, որոնք միայն դրսնով են զանազանվում հասարակ գողերից, աւազակներից, վաշխառուներից, հարստահարողներից, խաբէբաններից, խարդախներից,—որ աւելի ծարպիկ են քան թէ տգէտ գողերը, աւազակները, վաշխառուները և խարդախները....

Եւ այդ մեր բոլոր ասածները մենք փաստերով կարող ենք ապացուցանել: Ո՞վ է ահագին տուկոսներով փող տալիս,—բարձր ուսում ստացածը: Ո՞վ է իր կիլէնտին պաշտպանում և վերջը իր կիլէնտի բոլոր կայքերը, կալվածները իր ձեռքը գցում,—բարձր ուսում ստացածը: Ո՞վ է զիւղացիներին հարստահարում, աղքատացնում, օգուտ քաղելով իր թէկուղ աննշան պաշտօնական գրութիւնից,—բարձր ուսում ստացածը: Ո՞վ է ստանց ստորագրութեան փողերը պարտք առնում,—բարձր ուսում ստացածը: Ո՞վ է կտակակատար լինում, յետոյ կտակը իր օգտի համար քանդում,—բարձր ուսում ստացածը: Ո՞վ է ամուսնութիւնից առուտուր դարձնում, պսակվելով առանց սիրելու չաղարների վրա,—բարձր ուսում ստացածը: Ո՞վ է տները չորս անգամ աւելի թանկ գնահատել տալիս կաշաքներ տալով, որպէս զի գրաւ դնէ իր տները կապալների ժամանակ,—բարձր ուսում ստացածը: Ո՞վ է յանձն

առնում այլ և այլ արքունի կապալներ և դառնացած ալիւր ու փտած կոշկատակեր տալիս,—բարձր ուսում ստացածը:

Լա է, ասում ենք, որ մի հասարակութիւն չունենայ համալսարանական մարդիկ, քան թէ ունենայ այդ տեսակներ, լա է մի հասարակութիւն բոլորովին չունենայ մամուլ, քան թէ ունենայ մի մամուլ որ ձայնակցում է ռամիկին, տգէտին, մոլեռանդութիւն, խաւարաւորութիւն քարոզում, մոլորեցնում, անբարոյականացնում, լրբացնում հասարակական կարծիքը....

Լա է մի հասարակութիւն չունենայ դպրոցներ, քան թէ ունենայ իգականները, որոնք պատրաստում են ստրուկ, խաբէբայ և վարձկան կանայք և արականներ, որոնք պատրաստում են ուսում արած սրիկաներ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱԿ ԵՎ ՍԵՐԻՆՆՈՒՄԱՐԻՑ

Անցեալ օրերում պատահելով իմ մի բարեկամս մի քանի անգամ, սկսեցինք խօսել զանազան բաների վրա. (տեքստ է ասել, որ առուտուրը դադարած լինելով երկուսս էլ պարպալ էինք.) Խօսակցութիւններս երկարելով, մոտաւ աղգային հարցերի մէջ, թէ, աղգային խնդիրներով զբաղվել կամ զանազան մտքեր յայտնել վեր է մեր կալութիւնից, բայց գրածների վրա դատելու չէի չորս: Կարելի է ունենք, թէ և այդ ամեն ոք կարող է:—

Կրպակիս դրացին, ասում է խօսակցիս, նախանձում է իմ յայտնութեան վրա, ինչ էք ասում, ախար իմ ապրանքս նրա ապրանքից չէ, միթէ այսպէս հայութիւն և ազգութիւն կը լինի.—Միթէ, ասացի, դուք չը գիտէք որ այդ հայե-

րիս ամենագլխաւոր յատկանիշն է. միթէ չէք կարողում ամեն օր «Մշակի», «Մեղուի», «Մարաթի», «Մարգիսի» Նաղարեանցի, Ս. Գնունու և Գաղբջու յօդուածները, միթէ չէք լսում ամեն օր հայհոյանքներ և զրպարտութիւններ: Խօսակցութիւններս վերջացաւ նրանով, որ երկուսս էլ համազօգեցանք, թէ հայերը միշտ եղել են աշխատաւոր և այս օրերին են հանդիպել, և պիտի լինեն՝ եթէ այսպէս շարունակեն:—Ուրիշ աղգերը միշտ աշխատում են ուղտը՝ լուի դադարեցնել և եթէ հնար է, այդ փողը միշտապէս էլ անհետացնել իսկ մենք հայերս, փոխանակ նրանց հետեւելու՝ աւելի աշխատում ենք լուին փողից էլ մեծացնել, հասցնել մինչև այնպիսի բարձրութեան, որ ոչ ձեռքներս հասնի, և ոչ դուռներս: Միթէ այս յիմարտութիւն չէ:—

«Մշակի» և «Մեղուի» մէջ ծագած կրօնական վէճերի բացմանը դեռ մէկ տարի է, սկսեալ առաջի համարից մինչև այժմ, ես ոչ մի անգամ հանդիպած եմ, թէ «Մշակը» կամենում է հայերին համոզել կրօնափոխութեան: Կամ «Մշակի» հակառակորդները կոյր են՝ կամ ես մի և նոյն համարը չեմ ստանում, երեկի պ. խմբագիրը երկու մամուլ ունի մի և նոյն համարների, «Մեղուին» ուրիշ գրուածներ է ուղարկում, իսկ մեզ ուրիշ, ամենին խելքս չէ համոզում: Կարգում եմ «Մշակի» համարները, կարգում եմ և «Մեղուին»: «Մշակի» մէջ միայն մի միտք է յայտնած սկզբից մինչև ցայժմ, այն է՝ ամեն ազանդ, ամեն կրօն թող իր տեղը կենայ, ոչ ոք չէ վրդովում նրան, այլ ազգաւ հայ, և կրօնով զանազան ազանդները՝ պէտք է միանան և կոչվին մի հայ ազգութիւն:— Իսկ «Մշակի» երկուսն էլ թշնամի «Մեղուին» և նրա արբանեակները այսպէս են թարգմանում «Մշակի» միտքը, և փոխանակ ճշմարտութիւնը հաստատելու, խեղճ և ռամիկ ամբողջ մեղքերը նույն և նոյն, առանց այն էլ, ազգաւ միտքը չփոխում և երկպառակութիւն են ցանդում: Թէ ինչ է դոյա միտքը, այդ էլ չեմ կարող յայտնել, պէտք է խնդրել Ս. Գնունուց, Սարգիս Ղազարեան Նաղարեանցին, մեր Գաղթայեանցին, և աւելի «Մեղուի» աշխատակից Գաղբջուն, կարելի է մեղի համոզելու համար յայտնեն իրենց մութ գաղափարներին ինչ լինելու:

«Մեղուին» միշտ պնդում է, որ ուրիշ թղթակցութիւններ, կրօնական վէճերի մասին տպելու չէ, մինչև որ հարցը պարզելու մտքեր չը լինեն յայտնած, բայց մի և նոյն ժամանակ փոխում է իր խոստումը, տեղ է տալիս զանազան տղայաւոր ցնդարանութիւնների, պ. պ. Մարգիսի Ղ. Նաղարեանցին, Ս. Գնունուն, Գաղթայեանցին և այլն, և այլն: Պ. խմբագիր, որ մէկի գրած նամա-

կի մէջ կար հարցը պարզած ճշմարտութիւն. պ. Մարգիս Ղ. Նաղարեանցի նամակի մէջ բացի փողոցային յիշողներից՝ ոչինչ չը կար, նորա սիրտը վերաւորվել է «Մշակի» վրա մի քանի բուբուլ համար, որը «Մշակը» չէ կամենում վերադարձնել, և նա դորա փոխարէն սկսում է հայհոյել «Մշակին». միթէ, դուք, փիլիսոփայ խմբագիր, հայկում էք այդ հայհոյանքը վիճարանութեանց չարքում, ամօթ չէ ձեզ պէս մի գիտնականի:—Ս. Գնունին մի քրիստոնէական է գրել և նորա մէջ խեղճ բողոքականների և կաթօլիկների զխմբ հազար մի տեսակ ցեխոտ բառեր է թափել, բայց մի և նոյն ժամանակ նուիրել է այդ գիրքը մեր ընդհանուր ազգի վեհախառն Հայրապետին անուան, ու նորանից մեծ ընդունելութիւն գտել: «Մշակը» չէ համարել զորան, իսկ նա դորա փոխարէն սկսում է հայհոյել «Մշակին». միթէ, դուք, փիլիսոփայ խմբագիր, հայկում էք այդ հայհոյանքը վիճարանութեանց չարքում: Պ. Գաղթայեանցը, «Մշակի» եկաթեղնաօղակի թղթակցին իրեն թշնամի հաշվելով, (որովհետեւ վերջինը «Մշակին» համարում է, իսկ Գաղթայեանցը, «Մեղուի» գործակալ է, կարելի չէ...) նորան վերաւորելու համար ձեզ համարական նամակ է գրում, իբր թէ դուք պաշտպանում էք հայ ազգը և եկեղեցին որսող Ամիրխանեանցներից,*) միթէ, դուք այդ վերաւորանքը հարցը պարզածի կարգին էք հաշուում և տպում, ահա, ինչ է ասում պ. Գաղթայեանցը:—«Մեղու» ոչ թէ առանց կարդալու դարձնում ենք «Մեղուի» թերթիքը, այլ մեծ համակրութեամբ ընթերցում ենք, եթէ լինում է Ամիրխանեանցների նման մարդոց դէմ հայհոյանքներ և հակառակ յօդուածներ:» Եթե ինչ, շատ մեծ հանճարի տէր է եղել Գաղթայեանցը, շատ զարմանում եմ Գաղթայեանցի տղամարդկութեան վրա, ամենին չէի սպասում նրանից այդպիսի անմիտ և անկապ գրութեան, նա որ հայաց լեզուի ուսուցիչ է, մանուկներին մայրենի լեզուի, ազգութեան մէջ կրթող է, տեղացի ամենահարուստ աղաների բարեկամն է՝ փաղկում է իր տաքի մէջ և սկսում է ցնդարանութիւններ գրելու ամառ: Պ. Գաղթայեանց, միթէ մենք փող ենք վճա-

*) «Մեղուին» և նորա արբանեակները քաջ պաշտպան են հանդիսանում լուսաւորական եկեղեցուն և նրա աւետարանին, բայց նայելով նոյն աղաներին նոյն ոչ թէ քրիստոնէի չափ հաւատը, այլ մինչև անգամ հրէայի չափ էլ չունեն. մենք նոյնպէս լինելով լուսաւորական եկեղեցու և նորա սուրբ-աւետարանի հարազատ զաւակ՝ բողոքում ենք մարդոց դատաստանի առաջ նոյնա դէմ, որ նոյնա չը ճանաչելով աւետարանի խօսքերը թէ, դարձի արարէք ատեւաց ձերոց, ցանում են երկպառակութեան սերմեր, աւետարանի հակառակ, խեղճ ժողովրդի մէջ: Այսպէս և շատ փաստեր....

Յետոյ նա սկսեց երկար ու բարակ պատմել, թէ ինքը ուխտ է դրել երբեք կեղծ կնիքներ չը չինել: Թէ միանգամ աստանան մոլորեցրեց նրան և մի այսպիսի մեղք գործեց. այն օրից իր գործերը չեն յաջողում, երեկ, Աստուած բարկացաւ նրա վրա, և նրա խաղախութիւնը յայտնեցաւ: Գատաւորը քիչ էր մնում, որ նրա ձեռքը պիտի կտրել տար: Սարգիսը ահազին կաշառք տալ և ձեռքի փոխարէն կտրեցին մօրուքը: Այդ էլ մի չրէպի համար շատ մեղք բան է: Միտքը հրամայել է մօրուքը չը խուզել: Եւ դրա համար հրէաները առանձին հարկ են վճարում պարսից խաներին, որ թիւլ ասան նրանց մօրուք կրելու: Թէ ինքը առաջ շատ երկայն մօրուք ունէր, բայց այն օրից, որ խուզեցին, կարճացաւ:

—Ես հիմա կերկարացնեմ քո մօրուքը, ասաց իշխանը փողը ինչ խուզեալ ձայնով:—Ինչպէս:—Ահա այսպէս....

Իշխանը բռնեց նրա մօրուքից, որ շատ էլ կարճ չէր, սկսեց սաստիկ թափ տալ: Հրէայի գլուխը դարկեցաւ պատին. նա գոչեց.

—Վայ, վայ... կը չինեմ, թող տուր... Կինը այս տեսնելով, ձիւ բարձրացրեց և վազեց ազատելու իր այրիկը: Իշխանը թողեց մօրուքը: Հրէան, որի գլուխը պատին դարկելով, ուշաթափ էր եղած, կրկին զգաստացաւ, և դեռ աչքերը չը բացած, ասաց.

—Կը չինեմ, բայց քան ոսկուց պակաս չեմ առնի:

—Անպիտան, դու խօսում ես փող չէիր պահանջում, ասաց իշխանը ծիծաղելով:

—Ապա մօրուքս որ այսքան քաշեցիք, դա ոչինչ չարժէ, պատասխանեց հրէան ինքն էլ ծիծաղելով:

Իշխանը դարմացաւ անամոթութեան վրա:

—Ախար ձեր ծառան էլ ապուսակ տուեց, աւելացրեց նա,—ախ, որքան ծանր է անիծվածի ձեռքը...

Հարուստ այնպէս էր խօսում այդ բոլորի վրա, կարծես, նա շատ էր վերաւորվել, եթէ նրան չը ծեծէին: Ոսկիները նրան մոռնալ էին տուել մարմնի ցաւերը: Նա խնդրեց իշխանից ցոյց տալ, թէ ինչ անուանելով և ինչ տեսակ կնիքներ է կամենում:

Իշխանը հանեց իր ծոցից թղթերի մի մեծ կապոց, որոնց վրա դրոշմված էին քառասունի չափ կնիքներ զանազան ձևերով և զանազան տառերով: Նրանց մէջ կային կախկոպաների, քահանաների, իշխանների, մէլիքների և տանուտէրների կնիքներ, հայերէն կամ պարսկերէն տառերով:

—Իրանցից մի քանիսը իմ ձեռագործն է, ասաց վարպետը անդոցները քնիթ ծայրի վրա դնելով, և ուշիւ-ուշիւ քննելով կնիքները,—բայց ստատանայի աշխատութիւն պէտք է այս բոլորին ճշտութեամբ նմանեցնելու համար:

Մի և նոյն ժամանակ նա իր մտքում հայուց այն խոշոր գումարը, որ պիտի ստանար քառասուն կնիք փորագրելու համար, և սրտի հրճուանքը թագցնելով, հարցրեց.

—Թող իմ տեղը չը բարկանայ համարձակութեան վրա, փողերը երբ կարող եմ ստանալ:

—Այստեղ այս րոպէիս, իսկ միւս կէտք՝ երբ աշխատութիւնը կը վերջանայ: Հրէան առանց հարցնելու թէ ինչ նպատակով է իշխանը փորագրել տալիս այդ կնիքները, սկսեց բացատրել այն բոլոր փառանքները, այն բոլոր աշխատութիւնները, որ ինքը յանձն է առնում իշխանի պատուէրը կատարելու համար: Նա ասաց, թէ ինքը ստիպված կը լինի մի ամբողջ ամիս իր խանութի կողպել և տանք՝ աշ-

խանել, որովհետեւ այսպիսի աշխատութիւնը քաղաքում, հրապարակաւ չեն կատարում: Եւ այդ ժամանակ նա իրան կը ձնացնէ իբրեւ հիւանդ, որ մի ամբողջ ամիս, գուցէ աւելի, նրա խանութը կողպված կը լինի: Այդ ժամանակ նրա ոսկերչութեան առևտուրը պիտի դադարի: Բայց այդ բոլոր գոհողութիւնները յանձն է առնում Հարուստը միմիայն աղալի սիրտը չահելու համար, միմիայն աղալի մի լաւութիւն՝ անելու համար:

—Շնորհակալ եմ, պատասխանեց իշխանը.—բայց եթէ դու կը համարձակվես այդ աղալիքը երևան հանել, զիտցած եղիք, որ քեզ, աղ կնուրդ և այն երկու երկխաների անպատճառ կը մտրեմ:

—Այդ ես գիտեմ... պատասխանեց հրէան խորհրդաւոր ձայնով: Սակարկութիւնը վերջացաւ: Իշխանը յանձնեց կնիքները օրինակներ և այն գումարը, որ կանխիկ պիտի վճարէր: Փայլուն ոսկիները բոլորովին չլացրին Հարուստի և նրա կնոջ աչքերը, որը դեռ նստած երկխաների մօտ, լուռ լսում էր իր ամուսնի և պատուելի հիւրի խօսակցութիւնը:

Այդ ոսկիները իշխանը այն օր պարտքով էր վեր առել մի աղուկից: Կարուստ փառապանից, այն պայմանով, երբ կունենայ, այն ժամանակ երևան հանել, զիտցած եղիք, որ քեզ, աղ կնուրդ և այն երկու երկխաների անպատճառ կը մտրեմ: Բայց իշխանի որ և ինչ ժամանակ փող ունենայ շատ կասկածաւոր լինելով, վաճառականը սկզբում չը յօժարվեցաւ տալ: Բայց երբ իշխանը բռնեց նրա կոկորդից և սպառնացաւ դուրսը կտրել, ծառը խելոյն բաց արեց քսակի բերանը: Հարուստ լսելով այդ պատմութիւնը, ծիծաղելով բացականցեց.

—Այ, լաւ բան էք արել, Աստուած է վկայ, շատ լաւ բան է:

—Բայց եթէ մի այսպիսի լաւ բան քեզ հետ անելի, դու, կարծեմ, շատ գոհ չէիր լինի:—Որտեղ, ինձ մօտ լինչ է մնալու:—Մի քանի չահի ունէի, բոլորը, որոնց, ում տուեցի, չը կարողացայ քստ առնել, փողոսն էլ զգիտի հետ կերան: Թող հաւանք լինի, հաւանք...

Հրէան շարունակեց զանգառով իր դրութեան վրա, թէ հայրը է կարողանում ծայրը ծայրին կպցնել. ժամանակը վատ է, ամեն ինչ թանկ է: Այդ երկխաները նրան խաղաղ կողոպտեցին, ուսում են, ուսում և երեք չեն կշտանում: Այդ պատճառով շատ փոշմանել է իր ամուսնաւորու վրա, բայց ինքը մեղ չունի, ամենին միտք չունէր պատկիւրու: Անիծվին հարեանները, հաւաքվեցան գոռով պատկիցին, և ինքը ընկաւ կրակ—ցաւի մէջ...

Վերջին խօսքերը օտարիկ վերաւորեցին կնոջ սիրտը, և նա մտաւալով իր արեւելեան ամօթխածութիւնը, թէ անպայել էր օտարների հետ կամ օտարների մօտ խօսել, շառաղանթաւ գէտ քով գործաւ դէպի իշխանը, և կատարութեամբ ասաց.

—Սուտ է խօսում, շան նման սուտ է խօսում... ես գիտեմ, թէ սրտեղ են նրա փողերը...

Յետոյ նա սկսեց լաց լինել և արտասուք աչքերում պատմել, թէ ամբողջ օրերով մնում է տանը քաղցած, երբ ամուսնը խանութից վերադառնում է, հարցնում է, թէ ի՞նչու հաց չը բերեցիր, նա միշտ պատասխանում է՝ անտառացալ: Եւ երբ ինքը շատ է խօսում, նա սկսում է ծեծել:

—Սուտ կաց, Եսթեր, քեզ ասում եմ՝ սուտ կաց, անդադար կրկնում էք բարկացած ամուսինը:

—Չէ, սուտ չեմ կենայ, դու իմ այս տեղը հասցրիր, և նա մատը դրեց իր կոկորդի վրա:

բոլոր լրագրողները, հայտնաբերողները, կոնսերվատորները և կարգապահները, համարժեցիկ պայմաններում և հարկադրաբար, որոնք փոխանակ 8 ր. Վերջինից տարու, առկա չէին գումարով կարող ենք գնալ ցիլիկներ, գազանաճուղիներ, և ուրիշ անհրաժեշտությունների տեղեր, այնպիսի մեծերին և լուսավորվածներին կարող ենք հանդիպել, բայց մենք, արդար, զբաղված լինելով մասնավոր փող ենք վճարում, ոչ թե լիարժեք լինելով կարողա՞նք, այլ ազգային կեանքի վրա լաւ լաւ յօդուածներ, լսել այս ճգնաժամի մեր հեռավոր ու արեւմտակից ազգայինների կեանքը, ուրախանալ, որքան որ նրանք լաւ վիճակի մէջ են, և արտաքին ու օգնել, երբ որ նրանք ներքին կեանքի մէջ են և օգնութեան կարօտ:

Կարծեմ հասկացա՞ր, պ. Գալֆայանց, փոխանակ մեզին համար զեղծ լինելով ինդիկները, ինդիկները նրանց համար, որոնք ազգի թշնամի, խաւարատը և ազգային օգտակար գաղափարներն իմանալի են, որովհետեւ նրանցից ազատվել չէ կարելի մինչև չը գալ՝ Գարրիէլ Իվանիչը:—(ըստ ձեռք)

Մի երկու խօսք էլ փառքեցուն և Սարգիս Գրեշնիկ:

Յայտնի է, որ ֆէլիտոսիստին տուած է ազատութիւն իր գրեւորներին մէջ, բայց չէ որ, մարդկութեան մէջ կայ ամեն բանի հետ և ազատութիւն. դուք, պ. Գալֆայան, ազատութեան նշանակումը չունէք ձեռք մէջ, որովհետեւ եթէ ունենայիք՝ փոխանակ վայր ի վայր հաշիւը, ազնուաբար կը հերքէիք մեր ասածները: Կս առեւի ձեռք բան չունիմ ասելու, որովհետեւ իմաստուն խօսքին լսելով թէ, ճանապարհ կամ փախիլ և կամ լսելու՝ ես էլ լսում եմ ձեռք վրա խօսուելու, իսկ ինչ կը վերաբերի «Մեղութի» խրատաբանին, որ ձեռքիդ ենք համար բացել է իր թերթը, խօսելը աւելորդ է, որովհետեւ ամեն մարդ գիտէ «Մեղութի» ընթացքը և յամառ բնաւորութիւնը. բնական չէր, որ ամբողջ թերթը լցնում էր ամբողջ յօդուածներով, այժմ ֆէլիտոսիստին է կամենում իր ամբողջ ծածկել: Պ. Գրեշնիկ մեղադրում է «Մշակին», որ «Մշակը» իր թերթին մէջ տեղ է հնարել Ամիրխանեանցին և Մէլիքզադէին, յանդիման է մեղադրելու, որ «Մշակը» խաբւել է Մեկիքզադէին 200 տարու յետոյ բոլոր հայերին բողոքականացած երազով՝ այժմէն սկսել է պաշտպան կոմպիւլ բողոքականաց: Պ. Գրեշնիկ, ինչ էք կարծում, ձեռք ինչ էք մի քանի տարի առաջ, և ինչ էք այժմ... մարդ լինելով միշտ փոփոխական, կարող է և ամեն բան նորանում կատարել: 200 տարի, լաւ մտածեցէք... որեւէ միք մարդարեւների գրեւորներին չը հաւատանք, որեւէ տուտ են, «գայլը և գառինը ի միասին ճարակեցին»:

—Ասում է խօսում, աղայ, ևս նրան երբեք չեմ ծնել. թող Աստուած իմ ձեռքը չորացնէ, եթէ միանգամ գտնէ նրան ծնած լինի:

—Ձեռք ծնելի՛, հէնց այսօր ծնեցիր: Հիմա ցոյց կը տամ... անց կինը ապաւանկից դեմքով, և բոլորովին մոռանալով իրան, մօտեցաւ իշխանին: Նա գլուխը թեքեց, ցոյց տուեց իր գեղեցիկ երեսը, որի վրա երեսն էին մի քանի կապուտ նշաններ: Յետոյ նա շտապով բաց արեց չապիկը՝ օձիքը, մերկացրեց իր թիկունքը, այնտեղ ևս կային մի քանի կապուտ նշաններ: Իշխանը բոլորովին հիացաւ, տեսնելով այդ հարուստ, սքանչելի մարմինը կեղծոտ ցնցոտների մէջ:

Բայց Հարունի բարկութեանը չափ չը կար. նրա չէլ բերբեր բոլորովին թագնակեցան աչքերի կոպրիկ տակ: Նա իր մտքում ասում էր. «հիմա իսկ կը գնայ այդ մարդը, ես այն ժամանակ քո կապուտների թիւը կրկին կաւեցնեմ»:

Եթեբեր, կարծես, գուշակեց նրա միտքը և կրկին իր սովորական թուրով թափառեց, տեսնելով իր առջև մի գերազանց ուժ, աշխատեց նրա մէջ պաշտպանութիւն գտնել ամուսնի բռնութեան դէմ:

—Դու դրա վրա կը կորես, երբ միտքս գտնէ կը ծնէ ինձ, այնպէս չէ, հարցրեց նա իր գեղեցիկ, անբարեկամութեամբ լի աչքերը դարձնելով դէպի իշխանը:

Իշխանին խիստ անախտ էր դատաւոր լինելով մի ապաւանկ ընտանեկան կռիւի, բայց մանկական հասակ կնոջ վրդովմունքը, նրա թշուառութիւնը և ծերունի ամուսնի անգիտութիւնը այն աստիճան ազդեցին նրա վրա, որ պատասխանեց.

—Եր կարեմ...

Երբեմն հիշան սարսափեց:

—Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

խօսեցրը, մի և նոյն ժամանակ խեղճութեամբ մէջ տեղադրեցէք, որ ամեն մարդ ունի իր ազատ գաղափարը, իր մտքի ծնունդները, ինչ կամենայ՝ այն կարող է խօսել և գրել: Մեկըզորէն բռնաբար է, բռնատեղծ է, նա ազատ է ամեն բան ստեղծելու և գրելու: Իսկ կրկին կարգապահութիւնն է հերքել, եթէ կան նորա մէջի և դրան անհնարութիւնները. արեք մի ազգային բայց առանց փաստի ամբողջ կը լինէր ձեռքից, լցնել տուտ ու պատիւ գրեւորները՝ դա ամբողջութիւն է. եթէ ֆէլիտոսիստին տուած է ամեն իմաստութիւնները դուրս ցնդելու, ինչու, որեւէ չէ տուած մի և նոյն ժամանակ բռնատեղծին գրելու իր մտքից ծնուած գաղափարները, որոնց համակրեցին բոլոր հայերը, դուք էլ, պ. Գրեշնիկ, և ոչ միայն հայերը՝ այլ և օտար ազգերը: Եթեբեր, վէպը, այսօր իրանց մարդկան լիզուով թարգմանած լինելով՝ մեծ համակրութեամբ կարդում են. այս ձեռք յայտնի է, թէ պէ՛:

Ո՛վ ուրանում է մեղքից, որ մինչև այժմ լուսաւորական եկեղեցիով էին պարծնում բոլոր հայերը, ով է ուրանում, որ մեր տուրը նախահայերը Հայաստանեայց եկեղեցու սուրբ խաչը ձեռքներում բռնած գնում էին պատերազմ, ազգութիւն և կրօն պաշտպանելու համար. մենք ուրաջած չենք և ուրաջաւոր էլ միտք չունենք, բայց այն դարերը անցել են. այժմիկ լուսաւոր դարում, երբոր հայկական ինդիկը 500 տարի քննուց յետոյ զարթել է՝ և երբոր Եւրոպայի լուսաւոր տեղութիւնը կամենում են պաշտպանել մեր դատը՝ մենք փոխանակ մեր աշխարհաւ եղբայրներին սիրելու և մեղ միացնելու, հաւանում ենք, մեկու հետ եղբայր և ազգութիւն չենք կամենում ճանաչել: Եթէ մենք մի քանի տարի առաջ սկսած լինէինք նոյաւ մեր ցոյց տալ, նոյաւ հետ միանալ—կամ միացնել, այսօր, մի դաւանանք ճատեան, կամ մի տաճիկ կառավարութիւն կը յանդիման հայերին 170% հաշուելու: Խոստովանեցէք, «Մեղութի» արքանականը, որ այս ճշմարտութիւնէ, և դուք յամառում էք, չէք կամենում լիզել ձեռք թրածը. տեսէք ընթերցող, հայերին եսամոլութիւնը, մինչև որ աստիճան ծայրահեղութեան է հասել:

Թող վերջանան այս վէճերը, բաւական է որ քան զղուեցան ընթերցողները, նոր տարի է գալիս, ինչ հաշիւ և համար սիրտ տալ «Մեղութի» գաղտնաւոր այս տարակա համար. փոխանակ լուսաւորութեան շաղի մէջ քայլելը յառաջանելու փող կանչելու՝ ապի գործերով զբաղելու, լեզուներին պէս յետ մնաց, յամառեց կրօնական մոլեռանդութեան մէջ, դարձաւ «խաւարատեղի»:

Ճանաչում, ես աղբ կուտեմ, գլուխս քարին կը տամ, ես քեզ էլ չեմ ծնել, ինչ որ ուզես կառնեմ, միշտ իւզ, մեղք, փլաւ կուտացնեմ...

Եթեբեր այս խօսքերից ուրախացաւ և մի գրեւոր ծախտով, որի մէջ արտայայտուած էր և՛ խաւարատեղի, և՛ շնորհակալութիւն, մօտեցաւ իշխանին, և բռնելով նրա աջը, սեղմեց իր վարդափայլ շրթունքը վրա՝ կնոջ վարդափայլ ամենւնի օտարմտի չը թեցաւ նրա ամուսնին, որովհետեւ այս կողմերում սովորութիւն էր կրկիններին ի նշան յարգանքի համարել ողբամարդի ձեռքը:

Հարունը ճշմարտ էր ասում, որ ինքը ազատ մայ ամուսնացաւ: Փողի սէրը բոլորովին կուտ էր տուել նրա սիրտը. կնոջ համար ոչինչ չէր մնացել: Վախճան և հինգ տարեկան հասակում նա ամուսնացաւ. տասն և վեց տարեկան Եթեբեր հետ: Կինը այժմ քսան և մէկ տարեկան էր, իսկ ինքը բոլորովին ծերացած: Խանդոտ ծերունին պահում էր Եթեբերին իր այրի քրոջ պահպանութեան ներքոյ, որը քառասունից նման հեղուկ էր նրա վրա: Այս գիշեր մի գիպածով նա ասել էր, գնացել էր իր ազգից մօտ: Եթէ ասնք լինէր, Եթեբերը նրա մասին էլ չափ զանգուաներ կաներ իշխանին: Այդ պատճառը նրա հոգին առնում էր, չէր թողնում ջանքի տեղերի հետ խօսել, չէր թողնում մեծակ անցնել դուրս գնալ... Եթեբերը շատ անբախտ էր, Եթեբերը մի լաւ օր չէր տեսնում... Յուզմաների այդ գեղեցիկ, մանկահասակ քրտիկով այրում, տանջում, խորովում էր երկու պատանների ճանկերի մէջ... և նրա օտար բոլոր տանջանքները կարելի էր նկատել նրա վշտացած, գունատ քրտիկ վրա:

Գիշերաց բաւական անցել էր. Այժմ Հարունին անհանգստացնում էր ոչ թէ կնոջ անզգամութիւնը, այլ զլուսաւորապէս այն միտքը, թէ ինչ պէտք էր անել անտանների հիւրի հետ: Պահել նրան իր

րի օրգան, և դեռ ով գիտէ, թէ մինչև երբ պիտի յամառած մնայ:

Հայ-լուսաւորական

ԻՆՈՒՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այժմ փարիզում յաճախ են լինում բանուր կանանց ժողովներ: Կանանց մէջ խօսողներից զլուսաւորներն են Լուիզ Միշլը և Միշլ: Առաջինը արտաքին էր կաղերփաւ կօմունայի գործերին մասնակցելու պատճառով: Տիկին Միշլը պահանջում է կանանց համար հաւասար իրաւունքներ մարդկանց հետ: Հրաժարեցէք ամուսնութիւնից և ընտանեկից, առում է նա կանանց, և աղամարդիկ ձեռքից կախված լինելով, ստիպւած կը լինեն տալ ձեռք բոլոր հասարակական և քաղաքական իրաւունքները:

Այս օրերս վախճանակեցաւ փարիզում տիկին Թիէր: Նա վախճան և երկու տարեկան էր և իր մարդու մահից յետոյ միայն կրէր տարի տարեց:

Մեզ պատմում են մի իրողութիւն, որ լաւ հասկացողութիւն է տալիս մեր հայ-կաթօլիկ կղերի մոլեռանդութեան մասին: Մի հայ կաթօլիկ մանկապարտ էին Արտուրին մէջ կանչված է լինում մի ծնողական հայ-լուսաւորական կնոջ մօտ: Մանկապարտ կինը ընդունում է հրաւերը և հարկաւոր օգնութիւն է տալիս ծնողականին: Միւս օրը հայ-կաթօլիկ հոգևորականութիւնը հրաժարեցնում է խեղճ մանկապարտ կնոջ կաթօլիկ լուսաւորական հայ ծնողական կանանց նա նպատակ է աշխարհիս երեխ վրա հերեմիտներ լազուցանելու:

ԱՍԽԱՅԻՍՏԻՅ մեզ գրում են, որ այդ քաղաքի երկու նշանաւոր անձինք, իրանց բան ու գործը թողած, ամբողջ օր ման են դալիս անցնում և խանութից խանութ և յորդորում են բնակիչներին չը գրվել «Մշակին», այլ գրվել «Մեղութի»:

ՄՇԼԵՍԻ ՀԵՌԵՐԻՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳՈՒՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՅ

Կ. ՊՈԼԻՍ, 15 դեկտեմբերի: Այժմ փաշա հրաժարականի մասին խնդրեք տուեց: Ֆինանսական յանձնաժողովը մերժեց Պատերազմի ծրագրերը:

Այս պատճառով Հարունը շատ ուրախ եղաւ, երբ իշխանը հրամայեց նրան յայտնել ծառաներին, որ ձիաները պատրաստեն:

—Միթէ իմ տուրը արժան չէ ձեռք մի գիշեր անցկացնելու համար, ասաց նա. կեղծ քաղաքականութեամբ: Այժմ եւր կարող էք գնալ, շատ ուշ է:

—Ձեռք կարող մնալ, պատասխանեց իշխանը:

—Մնացէք, ինդրում եմ... աղաւթ էք Եթեբերը այնպիսի մի ճանով, որ կարող էք ազդել ամեն մի երիտասարդ սրտի վրա:

Հարունը թեքվեցաւ և այնպէս պարզ փախաց կնոջ անկողին, որ բոլորը լսեց իշխանը:

—Դու չեմ հասկանում, իմար, որ հրէայի տուրը, հրէայի հարց պիղծ է քրիստոնեայի համար:

—Եւ նրա համար մաքուր անկողին կը պատրաստեմ, ասաց կինը լսելի ձայնով, ուշադրութիւն չը դարձնելով, որ այրը նրա հետ ծածուկ է խօսում:

—Շնորհակալ եմ, Եթեբեր, ասաց իշխանը դառնալով դէպի կինը, —ցաւում եմ, որ չը պիտի կարողանամ մնալ. մի անհրաժեշտ գործ ստիպում է ինձ հեռանալ այստեղից: Բայց խօսք եմ խօսում:

—Եւ չեմ հասկանում, իմար, որ հրէայի տուրը, հրէայի հարց պիղծ է քրիստոնեայի համար:

—Եւ նրա համար մաքուր անկողին կը պատրաստեմ, ասաց կինը լսելի ձայնով, ուշադրութիւն չը դարձնելով, որ այրը նրա հետ ծածուկ է խօսում:

—Շնորհակալ եմ, Եթեբեր, ասաց իշխանը դառնալով դէպի կինը, —ցաւում եմ, որ չը պիտի կարողանամ մնալ. մի անհրաժեշտ գործ ստիպում է ինձ հեռանալ այստեղից: Բայց խօսք եմ խօսում:

ՕՐԷՍՍԱ, 14 դեկտեմբերի: Վեկտորների 13-ին երեկոյեան Օրէսայում, Տիրասպոլում, Կիշինեվի մէջ և ամբողջ Բէսարաբիայում զգալի եղաւ երկրաշարժի սաստիկ հարուած, որ տեւեց մի վայրկեան: Վերի յարկերում կահ-կարասիները տեղից շարժվեցան:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 դեկտեմբերի: Շուտով հրատարակելու է տեղութեան կարգադրութիւնը, որի գործութեամբ, ինչպէս հաղորդում է «Голосъ», լրագիրը, կը սահմանվի պետական բանկին պարտքի յաւթորդաբար հանգցնելու միջոցը: Հանգումն կը կատարվի ութ տարեկայ ընթացքում, սկսած 1 յունվարից 1881 թ-ի, յիսուն միլիոն ռուբլ տարեկան հատուցմամբ: «Голосъ» հաղորդում է որ գլխավոր և մաքսական տուրքերի բարձրացնելը կը ծածկի այն ապաւիլը, որ կարող է դրանայ աղի վրա ակցիզի վերցնելուց: Արտասահմանեան աղից վերցվող մաքսի պահանջները դարձեալ երկու միլիոն ռուբլու տարեկան աւելումով կը տայ պետական գանձարանին:

ՆԻՃՆԻ - ՆՈՎԳՐՈՐԳ, 15 դեկտեմբերի: Այստեղ տեղի ունեցաւ ջրանցքի հանդիսաւոր բացումը:

10 ՆՈՎՈՆ, 15 դեկտեմբերի: Ասում են որ Անդրեան դիտաւորութիւն ունի առաջարկել մի նախ կոնֆերանցիա թիւրքիայի և Բալկանաստանի պատգամաւորների մասնակցութեամբ, եթէ թիւրքիան մերժի միջնորդ դատարանի ծրագրերը:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 դեկտեմբերի: Պետական բանկի 5% տոմսերը առաջին շրջանի արժէ 95 ռ. 50 կ., երկրորդ 93 ռ., երրորդ 93 ռ. 25 կ., չորրորդ 93 ռ. ներքին առաջին 5% փոխառութեան տոմսերը 225 ռ. 50 կ., երկրորդ 219 ռ., արեւելեան առաջին 90 ռ. 75 կ., երկրորդ 90 ռ. 75 կ., երրորդ 90 ռ. 62 կ., ոսկի 8 ռ. 6 կ.: Ռուսաց 1 ռուբլ լծողովի վրա արժէ 24,12 պէնս, ռուսաց 100 ռուբլ շաճ բուրգի վրա 209 մարի 50 պէնս, փարիզի վրա 259 ֆրանկ, 25 սանտիմ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 14 դեկտեմբերի: «Herald» լրագրի հաղորդութեամբ, իբր թէ 10 օգոստոս - Սեպտեմբերի 1-ին, երկաթուղու Սլավոօբոզսկայա կայարանի մօտ լեշնների տակ փորված է եղել, սխալ է:

Խորագիր—հրատարակող ԳԻՐԳՈՐ ԱՐԲՐՈՒՆԻ

Խորագիր—հրատարակող ԳԻՐԳՈՐ ԱՐԲՐՈՒՆԻ

տալիս, երբ միտքս գտնէ կը ծնէ ինձ, այնպէս չէ, հարցրեց նա իր գեղեցիկ, անբարեկամութեամբ լի աչքերը դարձնելով դէպի իշխանը:

Իշխանին խիստ անախտ էր դատաւոր լինելով մի ապաւանկ ընտանեկան կռիւի, բայց մանկական հասակ կնոջ վրդովմունքը, նրա թշուառութիւնը և ծերունի ամուսնի անգիտութիւնը այն աստիճան ազդեցին նրա վրա, որ պատասխանեց.

—Եր կարեմ...

Երբեմն հիշան սարսափեց:

—Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Եթեբեր, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց նա սղալի:

Типографія Главн. Управ. Намѣстн. Кавказск